

ISSN (Print)2616-6887
ISSN (Online) 2617-605X

ВЕСТНИК
ЕВРАЗИЙСКОГО
НАЦИОНАЛЬНОГО
УНИВЕРСИТЕТА
ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА

BULLETIN
of
L.N. GUMILYOV
EURASIAN NATIONAL
UNIVERSITY

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ
ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ

САЯСИ ҒЫЛЫМДАР. АЙМАҚТАНУ. ШЫҒЫСТАНУ. ТҮРКІТАНУ сериясы

POLITICAL SCIENCE. REGIONAL STUDIES. ORIENTAL STUDIES.
TURKOLOGY Series

Серия **ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ. РЕГИОНОВЕДЕНИЕ. ВОСТОКОВЕДЕНИЕ.**
ТЮРКОЛОГИЯ

№ 1 (126)/2019

1995 жылдан бастап шығады
Founded in 1995
Издается с 1995 года

Жылына 4 рет шығады
Published 4 times a year
Выходит 4 раза в год

Нур-Султан, 2019
Nur-Sultan, 2019

Бас редакторы
Нургазина Р.А.
с.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары
Бас редактордың орынбасары

Нечаева Е.Л., с.ғ.к., проф. (Қазақстан)
Әбішева М.М., т.ғ.к., доцент (Қазақстан)

Редакция алқасы

Абжаппарова Б.Ж.	т.ғ.д. (Қазақстан)
Азмуханова А.М.	т.ғ.к. (Қазақстан)
Анар Сомунгуоглу	доцент (Түркия)
Әбдуалиұлы Б.	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Әлібекұлы А.	ф.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Әлиева С.К.	т.ғ.к., проф. (Қазақстан)
Бирюков С.В.	с.ғ.д., проф. (Ресей)
Габдулина Б.А.	т.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Грегори Глиссон	PhD д-ры, проф. (Германия)
Дәркенов К.Г.	т.ғ.к. (Қазақстан)
Дронзина Т.	с.ғ.д., проф. (Болгария)
Дүйсембекова М.К.	с.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Жолдыбалына А.С.	PhD д-ры, доцент (Қазақстан)
Жолдасбекова А.Н.	с.ғ.к., проф. (Қазақстан)
Звонарева Л.У.	т.ғ.д., проф. (Ресей)
Зимони Иштван	проф. (Венгрия)
Ибраев Ш.	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ирфан Шахзад	PhD д-ры (Пакистан)
Каиржанов А.К.	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Кайыркен Т.З.	т.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Кожирова С.Б.	с.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Конкобаев К.	ф.ғ.к., проф. (Қырғыз Республикасы)
Копежанова Д.Е.	PhD д-ры, доцент (Қазақстан)
Ласлу Марац	PhD д-ры, проф. (Нидерланды)
Мандана Тишехьяр	PhD д-ры (Иран)
Невская И.А.	PhD д-ры (Германия)
Нұрбаев Ж.Е.	т.ғ.к. (Қазақстан)
Октай Танрисевер	PhD д-ры, проф. (Түркия)
Оспанова А.Н.	PhD д-ры, доцент (Қазақстан)
Пунит Гаур	PhD д-ры, проф. (Индия)
Пауло Ботта	PhD д-ры, проф. (Аргентина)
Рыстина И.С.	PhD д-ры (Қазақстан)
Сейт Али Авджу	PhD д-ры (Түркия)
Сомжүрек Б.Ж.	т.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Тәштемханова Р.М.	т.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хасрет Чомак	PhD д-ры, проф. (Түркия)
Шаймердинова Н.Г.	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Сәтпаев к-сі, 2, 349 б.

Тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31-434)

E-mail: vest_polit@enu.kz, web-site: <http://bulpolit.enu.kz/>

Жауапты хатшы, компьютерде беттеген: Е.А. Изтелеуова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы.

САЯСИ ҒЫЛЫМДАР, АЙМАҚТАНУ, ШЫҒЫСТАНУ, ТҮРКІТАНУ сериясы

Меншіктенуші: ҚР БҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМҚ

Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде тіркелген. 25.05.18 ж. № 17125-

Ж -тіркеу куәлігі

Мерзімділігі: жылына 4 рет

Тиражы: 35 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қажымұқан к-сі, 13/1, тел.: (7172)709-500

(ішкі 31-434)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Roza Nurtazina
Doctor of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief
Deputy Editor-in-Chief

Yelena Nechayeva, Can. of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Madina Abisheva, Can. of Historical Sciences, Assoc.Prof. (Kazakhstan)

Editorial board

Bekzhan Abdualiuly	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Bibikhadisha Abzhapparova	Doctor of Historical Sciences (Kazakhstan)
Aiman Azmukhanova	Can. of Historical Sciences (Kazakhstan)
Akzhigit Alibekuly	Can. of Philology, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Saule Aliyeva	Can. of Historical Sciences, Prof (Kazakhstan)
Anar Somuncuoglu	Assoc.Prof. (Turkey)
Sergey Biryukov	Doctor of Political Sciences, Prof.(Russia)
Kurmangali Darkenov	Candidate of Historical Sciences (Kazakhstan)
Tatyana Dronzina	Doctor of Political Sciences, Prof.(Bulgaria)
Maira Dyussebekova	Can. of Political Sciences, Assoc.Prof.(Kazakhstan)
Bagysh Gabdulina	Can. of Historical Sciences, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Gregory Glisson	PhD, Prof. (Germany)
Hasret Çomak	PhD, Prof. (Turkey)
Shakir Ibrayev	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Irfan Shahzad	PhD (Pakistan)
Abai Kairzhanov	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Tursynkhan Kaiyrken	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Kadyraly Konkobayev	Can. of Philology, Prof. (Kyrgyzstan)
Svetlana Kozhirova	Doctor of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Danagul Kopezhanova	PhD, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
László Marác	PhD, Prof. (Netherlands)
Mandana Tishehyar	PhD in International Studies (Iran)
Irina Nevskaya	PhD (Germany)
Zhaslan Nurbayev	Candidate of Historical Sciences (Kazakhstan),
Aigerim Ospanova	PhD, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Oktay Tanrıseven	PhD, Prof. (Turkey)
Punit Gaur	PhD, Prof. (India)
Paulo Botta	PhD, Prof. (Argentina)
Indira Rystina	PhD (Kazakhstan)
Seyit Ali Avcu	PhD (Turkey)
Baubek Somzhurek	Can. of Historical Sciences, Assoc.Prof.(Kazakhstan)
Raihan Tashtemkhanova	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Nurila Shaymerdinova	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Akbota Zholdasbekova	Can. of Political Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Alua Zholdybalina	PhD, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Lola Zvonareva	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Russia)
Zimonyi István	Prof. (Hungary)

Editorial address: 2, Satpayev str., of.349, Nur-Sultan city, Kazakhstan, 010008
Tel.: (7172) 709-500 (ext. 31-434)

E-mail: vest_polit@enu.kz, web-site: <http://bulpolit.enu.kz/>

Responsible secretary, computer layout: Yelena Izteleuova

Bulletin of the L.N.Gumilyov Eurasian National University POLITICAL SCIENCE. REGIONAL STUDIES. ORIENTAL STUDIES. TURKOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of information and communication of Republic of Kazakhstan

Registration certificate No. 17125-Ж from 25.05.2018

Periodicity: 4 times a year

Circulation: 35 copies

Address of printing house: 13/1 Kazhimukan str., Nur-Sultan, Kazakhstan 010008; tel.: (7172) 709-500 (ext.31-434)

© L.N.Gumilyov Eurasian National University

Главный редактор
Нургазина Р.А.
д.полит.н., проф. (Казахстан)

Зам. главного редактора
Зам. главного редактора

Нечаева Е.Л., к.полит.н., проф. (Казахстан)
Абишева М.М., к.ист.н., доцент (Казахстан)

Редакционная коллегия

Абдуалиулы Б.	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Абжаппарова Б.Ж.	д.ист.н. (Казахстан)
Азмуханова А.М.	к.ист.н. (Казахстан)
Алибекулы А.	к.ф.н., доцент(Казахстан)
Алиева С.К.	к.ист.н., проф. (Казахстан)
Анар Сомунгуоглу	доцент (Турция)
Бирюков С.В.	д.полит.н., проф. (Россия)
Габдулина Б.А.	к.ист.н., доцент (Казахстан)
Грегори Глиссон	д-р PhD, проф. (Германия)
Даркенов К.Г.	к.и.н. (Казахстан)
Дронзина Т.	д.полит.н., проф. (Болгария)
Дюсембекова М.К.	к.полит.н., доцент (Казахстан)
Жолдыбалина А.С.	д-р PhD, доцент (Казахстан)
Жолдасбекова А.Н.	к.полит.н., проф. (Казахстан)
Звонарева Л.У.	д.ист.н., проф. (Россия)
Зимони Иштван	проф. (Венгрия)
Ибраев Ш.	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ирфан Шахзад	д-р PhD (Пакистан)
Каиржанов А.К.	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Кайыркен Т.З.	д.ист.н., проф. (Казахстан)
Кожирова С.Б.	д.полит.н., проф. (Казахстан)
Конкобаев К.	к.ф.н., проф. (Кыргызстан)
Копежанова Д.Е.	д-р PhD, доцент (Казахстан)
Ласлу Марац	д-р PhD, проф. (Нидерланды)
Мандана Тишехьяр	д-р PhD (Иран)
Невская И.А.	д-р PhD (Германия)
Нурбаев Ж.Е.	к.и.н. (Казахстан)
Октай Танрисевер	д-р PhD, проф. (Турция)
Оспанова А.Н.	д-р PhD, доцент (Казахстан)
Пунит Гаур	д-р PhD, проф. (Индия)
Пауло Ботта	д-р PhD, проф. (Аргентина)
Рыстина И.С.	д-р PhD (Казахстан)
Сейт Али Авджу	д-р PhD (Турция)
Сомжурек Б.Ж.	к.ист.н., доцент (Казахстан)
Таштемханова Р.М.	д.ист.н., проф. (Казахстан)
Хасрет Чомак	д-р PhD, проф. (Турция)
Шаймердинова Н.Г.	д.ф.н., проф. (Казахстан)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Сатпаева, 2, каб. 349

Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31-434)

E-mail: vest_polit@enu.kz, web-site: <http://bulpolit.enu.kz/>

Ответственный секретарь, компьютерная верстка: Е.А. Изтелеуова

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева.
Серия: ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ. РЕГИОНОВЕДЕНИЕ. ВОСТОКОВЕДЕНИЕ. ТЮРКОЛОГИЯ
Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций Республики Казахстан
Регистрационное свидетельство № 17125-Ж от 25.05.18 г.

Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 35 экземпляров

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: (7172)709-500 (вн.31-434)

МАЗМҰНЫ

САЯСИ ҒЫЛЫМДАР

<i>Азмуханова А., Баспақ Т.</i> Еуропалық және қазақстандық академиялық ұтқырлықтың салыстырмалы талдауы.....	8
<i>Арын Е.М.</i> Қазақстандағы қоғамдық сананы жаңғыртудың әлеуметтік-саяси басымдылықтары...	18
<i>Ермекбаев А.А.</i> Ресейдің сыртқы саясатындағы Қара теңіз аймағы.....	26
<i>Жанбулатова Р.С., Дюсембекова М.К.</i> Бірыңғай экономикалық кеңістік форматындағы Қазақстан-Ресей шекара маңы: қазіргі жағдайы және болашағы.....	34
<i>Жанпейісова Қ.Д., Калиаскарова Г.Б.</i> Қазақстан жастарының интеллектуалды миграция жағдайы: саяси талдау.....	45
<i>Жасұзақов С.Ә.</i> Қазақстан Республикасының ҰҚКҰ аясындағы әскери ынтымақтастығы.....	54
<i>Каппасова Г.М.</i> Қазақстан Республикасында көші-қон процесстері дамуының саяси алғышарттары.....	60
<i>Қожбанхан Е.К., Калдыбекова А.Д.</i> Идеологиялық гегемония қалыптасуында интеллектуалдардың маңыздылығы.....	69
<i>Турунтаева А.А., Камытбекова А.Б.</i> «Жібек жолының экономикалық белдеуі» жобасы шеңберінде ҚХР-н Орталық Азия елдеріндегі саясаты.....	76
<i>Ықласова А.Ы.</i> Қазақстан мен Қытай арасындағы сауда-экономикалық ынтымақтастығының дамуы.....	86

АЙМАҚТАНУ

<i>Исалиева А.М., Тұрханова Ә.Ж.</i> Қазақстан Республикасы мен Парсы шығанағы елдері арасындағы ынтымақтастық: конструктивистік көзқарас.....	92
--	----

ШЫҒЫСТАНУ

<i>Әбішева М.М., Қурбанбаева А.М.</i> «Та'ароф» - ирандық менталитеттің басты қыры.....	100
<i>Ахметова С.З.</i> Корея Республикасының жаһандық басқарудағы рөлі: G20-дағы Оңтүстік Корея бастамалары.....	109
<i>Қайыркен Т.З.</i> Қытай деректері мен көне түркі мәтіндерінің бірін бірі толықтыруы.....	118
<i>Майкибаева А.К., Ильясова К.М.</i> Қазақстан Республикасының Оңтүстік Кореямен ынтымақтастығының басым бағыттары мен болашағы.....	131
<i>Нуридденова А.К.</i> Қытайдың сыртқы саясатындағы жаңа кезең: «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы.....	139
<i>Тастамбекова Т.М.</i> Израильдің конвенционалды емес қаруы: себептері мен салдары.....	148

ТҮРКІТАНУ

<i>Абдрасимова А.Е., Жиёмбай Б.С.</i> Қазақстан Республикасындағы түрік диаспоралары тіліндегі қазақ және орыс тілінен енген кірме сөздер.....	157
<i>Кадримбетова Н.Н.</i> Қазақстандағы тарихи-мәдени мұра объектілерін сақтау мәселелері.....	163
<i>Калдыбаев М.С.</i> Түркі халықтарының жерлеу және мемориалдық ғимараттарының антропоморфизмі.....	170
<i>Қосыбаев М.М., Қосыбаева А.М.</i> «Диуани лұғат-ит-түрік» жазба ескерткішіндегі тұрмыстық атаулар.....	177
<i>Шаймердинова Н.Г., Невская И.А.</i> Қыпшақ және оғыз тілдерінің даму тарихының кейбір аспектілері.....	184

CONTENTS

POLITICAL SCIENCE

<i>Azmukhanova A., Baspak T.</i> Comparative analysis of European and Kazakh academic mobility	8
<i>Aryn Y.M.</i> Social and Political Priorities of Modernization public consciousness in Kazakhstan.....	18
<i>Yermekbayev A.</i> Black Sea region in Russian foreign policy.....	26
<i>Zhanbulatova R.S., Dyussebekova M.K.</i> Kazakh-Russian border area in the format of the common economic space: current state and prospects.....	34
<i>Zhanpeiïssova K.D., Kaliaskarova G.B.</i> The state of intellectual migration of young people in Kazakhstan: political analysis.....	45
<i>Zhasuzakov S.A.</i> Military cooperation of the Republic of Kazakhstan in the framework of the CSTO.....	54
<i>Kappasova G.M.</i> Political prerequisites of development of migration processes in the Republic of Kazakhstan.....	60
<i>Kozhankhan E.K., Kaldybekova A.D.</i> The importance of intellectuals in the formation of ideological hegemony.....	69
<i>Turuntayeva A., Kamytbekova A.</i> PRC Policy in Central Asia within the Silk Road Economic Belt Project.....	76
<i>Yklassova A.Y.</i> Development of trade and economic cooperation between Kazakhstan and China.....	86

REGIONAL STUDIES

<i>Issaliyeva A.M., Turkhanova A.J.</i> The interactions between the Republic of Kazakhstan and the countries of the Persian Gulf: the constructivist approach.....	92
---	----

ORIENTAL STUDIES

<i>Abisheva M.M., Kurbanbaeva A.M.</i> «Ta'arof» is the main aspect of the Iranian mentality.....	100
<i>Akhmetova S.Z.</i> The role of the Republic of Korea in global governance: South Korean initiatives in the G20.....	109
<i>Kaiyrken T.Z.</i> Mutual complementarity of Chinese sources and ancient Turkic texts.....	118
<i>Maikibayeva A., Iyassova K.</i> Priority directions and prospects of cooperation of the Republic of Kazakhstan with South Korea.....	131
<i>Nuriddenova A.K.</i> A New Era in the Foreign Policy of China: Concept of “Community of Common Destiny”.....	139
<i>Tastambekova T.M.</i> Non-conventional weapon in Israel: causes and effects.....	148

TURKOLOGY

<i>Abdrassimova A.E., Zhiyembay B.S.</i> Kazakh and Russian borrowings in the language of the Turkish Diaspora of the Republic of Kazakhstan.....	157
<i>Kadrimbetova N.N.</i> Issues of preservation of historical and cultural heritage objects in Kazakhstan.....	163
<i>Kaldybayev M.S.</i> Anthropomorphism of memorial structures of Turkic peoples.....	170
<i>Kosybayev M.M., Kosybayeva A.M.</i> Household names on the monument of “Diwani lugat-it-Turk”.....	177
<i>Shaimerdinova N., Nevskaya I.</i> Some aspects of the history of Kypchak and Oguz languages.....	184

СОДЕРЖАНИЕ

ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Азмуханова А., Баспак Т.</i> Сравнительный анализ европейской и казахстанской академической мобильности.....	8
<i>Арын Е.М.</i> Социально-политические приоритеты модернизации общественного сознания в Казахстане.....	18
<i>Ермекбаев А.А.</i> Черноморский регион во внешней политике России.....	26
<i>Жанбулатова Р.С., Дюсембекова М.К.</i> Казахстанско-российское приграничье в формате единого экономического пространства: современное состояние и перспективы.....	34
<i>Жанпейісова Қ.Д., Калиаскарова Г.Б.</i> Состояние интеллектуальной миграции молодежи Казахстана: политический анализ.....	45
<i>Жасузаков С.А.</i> Военное сотрудничество Республики Казахстан в рамках ОДКБ.....	54
<i>Каппасова Г.М.</i> Политические предпосылки развития миграционных процессов в Республике Казахстан.....	60
<i>Кожбанхан Е.К., Калдыбекова А.Д.</i> Важность интеллектуалов в формировании идеологической гегемонии.....	69
<i>Турунтаева А.А., Камытбекова А.Б.</i> Политика КНР в странах Центральной Азии в рамках проекта «Экономический пояс Шелкового пути».....	76
<i>Ықласова А.Ы.</i> Развитие торгово-экономического сотрудничества между Казахстаном и Китаем.....	86

РЕГИОНОВЕДЕНИЕ

<i>Исалиева А.М., Турханова А.Ж.</i> Взаимоотношения Республики Казахстан со странами Персидского залива: конструктивистский подход.....	92
--	----

ВОСТОКОВЕДЕНИЕ

<i>Абишева М.М., Курбанбаева А.М.</i> «Та'ароф» - главный аспект иранского менталитета.....	100
<i>Ахметова С.З.</i> Роль Республики Корея в глобальном управлении: южнокорейские инициативы в составе «Группы 20» (G20).....	109
<i>Кайыркен Т.З.</i> Взаимное дополнение китайских источников и древнетюркских текстов.....	118
<i>Майкибаева А.К., Ильясова К.М.</i> Приоритетные направления и перспективы сотрудничества Республики Казахстан с Южной Кореей.....	131
<i>Нуридденова А.К.</i> Новая эпоха во внешней политике Китая: концепция «сообщества единой судьбы человечества».....	139
<i>Тастамбекова Т.М.</i> Неконвенциональное оружие в Израиле: причины и следствия.....	148

ТЮРКОЛОГИЯ

<i>Абдрасимова А.Е., Жиёмбай Б.С.</i> Казахские и русские заимствования в языке турецкой диаспоры Республики Казахстан.....	157
<i>Кадримбетова Н.Н.</i> Вопросы сохранения объектов историко-культурного наследия в Казахстане.....	163
<i>Калдыбаев М.С.</i> Антропоморфизм погребально-поминальных сооружений тюркских народов.....	170
<i>Косыбаев М.М., Косыбаева А.М.</i> Бытовые наименования в памятнике «Дивани лугат-ит-тюрк».....	177
<i>Шаймердинова Н.Г., Невская И.А.</i> Некоторые аспекты истории развития кыпчакских и огузских языков.....	184

*Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы -
Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University, № 1 (126)/2019, pp. 100-108
<http://bulpolit.enu.kz/>; E-mail: vest_polit@enu.kz*

XҒТАР 23.51.

М.М. Әбішева¹, А.М. Курбанбаева²

*Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: ¹abisheva_mm@enu.kz, ²altin-ai78@mail.ru)*

«Та'ароф» - ирандық менталитеттің басты қыры

Аннотация. Мақалада Иран мәдениетіндегі сыпайылықтың ұлттық ерекшелігі қарастырылады, оның әмбебаптығы мен ерекшеліктері ашып көрсетіліп, мәдени ерекшеліктің пайда болу факторлары мен себептері сипатталады. Бұл мақаланың мақсаты ирандық ұлттық мінез-құлықтың осы ерекшелігін зерттеу болып табылады. Осы мақсатқа жету үшін автор ирандықтардың ұлттық мінез-құлқының негізгі ерекшеліктерін және олардың қалыптасу факторларын қарастырды. Иран студенттерінен алынған сауалнама нәтижелері олардың «сыпайылық» туралы жалпы түсініктерін анықтау үшін ұсынылды. Ирандық және шетелдік зерттеушілердің Иран қоғамындағы әлеуметтік қатынастар туралы пайымдаулары ұсынылды. Мақалада «та'арофтың» пайда болуына қатысты ғылыми гипотезалар келтірілген. Сонымен қатар діни негіздегі болжамдар ұсынылып, мұсылман қауымы өмірінің әр алуан діни-құқықтық мәселелерін қамтитын хадистерден мысалдар келтірілді.

Түйін сөздер: сыпайылық, этикет, сөйлеу этикеті, «та'ароф», Иран мәдениеті.

<https://doi.org/10.32523/2616-6887/2019-126-1-100-108>

Кіріспе. Қазіргі жаһандану үрдісінде Иран жаһандық және аймақтық деңгейде салмақты орынға ие, халықаралық қатынастарда да өз бірегей пікірін білдіретін мемлекет. Иран халқы осыдан қырық жыл бұрын, Имам Хомейнидің жетекшілігімен авторитарлық шах билігін құлатып, Ислам діні тәлімдеріне негізделген Ислам Республикасы жүйесін орнатты. 1979 жылғы революцияда халықтың негізгі ұраны «Тәуелсіздік, Еркіндік, Ислам Республикасы» болды. Осылайша ежелгі Иран елінің бірнеше мыңжылдық тарихында жаңа кезең басталды. Биыл Иран Ислам Революциясы жеңісінің қырық жылдық мерейтойы өткізілуде. Иранның жалпы әлемдік сахнадағы рөлі мен геосаяси орнының маңыздылығына байланысты, Иранның тілін, мәдениетін, тарихын, дінін, мәдени құндылықтары мен әлеуметтік қарым-қатынастарын зерттеу өзекті саналады. Қазақстанмен мәдени, тарихи, рухани, әдеби ортақтастықтардың бар болуы, Каспий теңізі арқылы көршілес мемлекет Иран елін зерттеу оның өзектілігін арттыра түседі. Бұл мақаланың негізгі мақсаты Иранның мәдениетін, халықтың этнопсихологиясын, оның ішінде Иран қоғамындағы ерекше құбылыс «та'арофтың» мазмұны мен мәнін зерттеу болып табылады.

Қазіргі дүрбелең заманда, аймақтық сахнада держава болуға ұмтылған елдердің қатарында Иран да бар. Кез-келген мемлекеттің әлсіз де күшті тұстарын анықтауда, алдымен халықтың сонау ғасырлардан бері бастау алатын түпкі тарихы мен мәдениетіне, оның ішінде халықтың ішкі рухани мәдениеті мен этнопсихологиясына назар аударамыз. Адамның өзі

ішкі қайшылықтарға толы тіршілік иесі, сол сияқты, адамдардан құралған қоғам да үнемі қарама-қайшылыққа, талас-тартыс пен бәсекеге толы. Бір-бірінің осы ерекшеліктерін біліп, өзара түсіністік негізде әріптестік еткенде ғана, арада кикілжің туындамайды. Енді осы тұрғыдан алып қарастырсақ, елдің, халықтың, этностың мәдениетін тану халықаралық қатынастарда зор көмегін тигізбек.

Этнос сәйкестігі үдерісінде оның материалды және рухани мәдениеттік компоненті өте маңызды болып табылады. Бұл - дәстүрлік және тұрақтылық сипаттағы, яғни әдет-ғұрып, салт-дәстүр, мінез-құлық нормасы, дін және т.б. сипатындағы мәдени құбылыс. Этникалық қауымның мәдени бірлігі өз кезегінде әрқашан олардың психика ерекшелігімен, оның ішінде өзіндік құндылықтар бағдары, талғамы, артықшылығы және т.б. реңктегі адамдар сипатымен толығып отырады. Ең соңында, этнос өзін басқа осындай қауымнан ажыратылатын, ерекше біріккен адамдар екендігін түсінеді. Өзіндік сана-сезім қауымның аймағы, оны құраушы адамдардың шығу тегі мен тарихи тағдыры туралы көрініске негізделеді. Этнос сана-сезімі өзінің жеке санасына және барлық басқа қалыптасу айырмашылығына негізделеді. Этникалық топтың жеке артықшылығы сол, өмірлік құбылыстарды қабылдау және бағалауда оның салт-дәстүрлері мен құндылықтары әсерімен қарайды [1, 20].

Эдвард Саидтің көзқарасы бойынша, мәдениет пен саясаттың арасында айтарлықтай ажырамас байланыс бар. «Мәдениет ұлт және мемлекетпен тығыз байланысты, өйткені ол «бізді» «өзгелерден» ерекшелендіреді және бұл ерекшелік ұлттарды немесе мемлекеттерді бір-бірінен айрықшалаңдырып, мемлекет пен ұлттың арасына жақын байланыс орнатады» [2, 7].

Тарихы тереңнен бастау алатын, мәдени құндылықтарға бай Иран елінің мәдениетімен жақынырақ танысу, парсы халқының әдет-ғұрып, салт-дәстүр, мінез-құлық нормасы, дін және т.б. сипатындағы мәдени құбылыстарын тану – Иранмен қарым-қатынас жасаушы әрбір мемлекет үшін қажет. Ендеше, ирандықтардың мінез-құлық нормасына, оның ішінде «этикет үлгісіне» және қарым-қатынас жасаудағы басты құрал тіл болса, сол тілдің ерекшеліктеріне назар аударайық.

Барлық мәдениеттерде «этикет үлгісі» деп аталатын ортақ элемент бар. Этикет ұғымына сөйлеу стандарты мен адамдардың басқа адамдармен қарым-қатынасындағы жүріс-тұрысы жатады. Адамдардың қарым-қатынасы ортақ әлеуметтік қажеттіліктерді қамтамасыз етуге бағытталғандықтан, барлық халықтардың мәдениетінде тұрақты этикет үлгілері бар. Бұл этикет үлгілері сол халықтың құндылықтары мен салт-дәстүрлеріне тікелей байланысты болады. Осы орайда айта кетерлігі, барлық қоғамдарда мойындалған жалпыға ортақ этикет пен жеке халық мәдениетінде ғана көрініс алған этикет қарастырылады. Осы негізде этикет бірнеше ғылымды: антропология, мәдениеттану, әлеуметтану, лингвистика мен әлеуметтік психологияны қамтиды.

Иран мәдениетінде негізгі жалпы этикет үлгісінің бірі - «та'ароф» (فراعت) болып табылады. Бұл сөздің түбі араб тілінен «арафа» (فرع) яғни «білу», «білімді алу» деген сөзден алынған, бірақ сөздің ішкі мазмұны толықтай ирандық мазмұнға ие. «Та'ароф» ұғымының қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде аудармасы жоқ. Ең жақын эквиваленті «комплимент» болып табылады.

Ирандық комплименттер туралы айтылған теориялардың бірі - биліктің тең емес әлеуметтік қарым-қатынастарының құрылымы туралы теория. Бұл теорияны американдық антрополог Уильям Бимэн «Ирандағы тіл, әлеуметтік жүйе мен билік» 1986 ж. (انبار، نارای رد تردق و یعامتجا هاگی اپ) атты кітабында зерттеп, қарастырды. Бимэн «Иран қоғамы мен өркениетінің ғалымдар мен қарапайым адамдардың назарын өзіне аударғанына көптеген ғасырлар өтті, және ол қызығушылық ешбір азаяр емес. Көңіл аударатын мәселе Иранның өнері, архитектурасы, парсы әдебиеті мен саяси-әскери тарихы туралы барлық жазылғандардың ішінде адамдар арасындағы әлеуметтік қатынас тақырыбы шетелдік ирантанушы зерттеушілер үшін ең маңызды мәселе болып табылады» - дейді. [2, 10].

Иранға барып жатқан барлық туристер мен саяхатшылар ирандық мәдениеттің осы бір ерекшелігін бірден байқайды. Бұл - сыпайылықпен алмасу жоралғысы, күнделікті қарым-қатынаста қолданылатын еш жерде жазылмаған этикет кодексі, қонақжайлылыққа арналған ережелер жиынтығы. Мұндай ерекше құбылыс (феномен) жапон және үнді мәдениеттерінде де байқалады. Алайда олар ирандық «та'арофтан» айтарлықтай ерекшеленеді [3, 1].

«Та'ароф» Иранда коммуникативтік байланыстарды орнату құралы ретінде өте маңызды рөл атқарады. Ирандықтардың бір-бірімен қарым-қатынасы осы «та'арофтан» басталып, «та'арофпен» аяқталады. Өзара сыпайылық пен құрмет таныту, тіпті жағымсыз адаммен кездескенде де сыпайылық пен қарапайымдылықты көрсету, бірнәрсені қайта-қайта ұсыныс пен өтініш жасағанда ғана алу және т.б.

«Та'ароф» Иран мәдениетінің жалпы ұстанымдары мен ұлттық құндылықтарын анықтап қана қоймайды, сондай-ақ, «та'ароф» стратегиясы арқылы бір-бірімен қарым-қатынасқа түсушілер бір-бірінің «жеке шекараларын» анықтайтындығы байқалады [3, 2].

«Та'ароф» тілі мәнерлеп, әсірелеп сөйлеумен, ақындық әспеттеумен айрықшалаанады. Көптеген сөздер метафора, аллегория мен гипербола болып табылады. Мысалы, «Форбане шома» (امش نابرق) «Мен сіз үшін өлемін, Сіз үшін құрбан болайын» немесе «Фадате шома» (امش تادف) «Сіз үшін жаным пида», «Гадаме шома руйе чешме ма» (امش مدق) «Мен сіз үшін өлемін, Сіз үшін құрбан болайын», «Форбане садаге берам» (مورب فودص نابرق) «Садағаңыз болып кетейін», «Дар хедмате шома хастам» (مبتسه امش تمدخ رد) «Мен Сіздің қызметіңіздемін/Сіздің ықтиярыңыздамын», «Хедматгозаре шома хастам» (مبتسه امش رازگتمدخ) «Сіздің қызметшіңізбін» және т.с.с. Мұндай асыра әсірелеуді басқа елдер, әсіресе еуропалықтар бұл сөздердің рәсімдік және символдық сипатын ескерместен, шынайылық емес, фальшь деп қабылдайды.

Бірте-бірте уақыт өткен сайын кейбір «та'ароф» рәсімдерінің бұрынғыдай емес, мазмұны да айтарлықтай өзгеруде. Мысалы, бұрын бөтен ер адам әйел бар үйге кірерде «Иа Алла!» деп кіретін болса, бүгінгі күні үлкен қалаларда дәстүрді ұстанған діни отбасыларында болмаса басқа жерлерде сирек кездесуде. Дегенмен де шағын қалалар мен өңірлерде бұл рәсім сақталынған.

«Та'ароф» - әлеуметтік және күнделікті өмірдегі қарым-қатынастардың күрделі де көп қырлы жүйесі. «Та'арофтың» сақталмауы – әлеуметтік, мәдени және этикеттік нормалардың бұзылуы болып саналады. Ондайға жол берілмеу керек деп есептелінеді. «Та'арофтың» негізгі принциптерін білмесеңіз, парсы тілінің ерекшеліктері мен парсы мәдениетінің ерекшелігін түсіну мүмкін емес.

Парсы мәдениетінде сыпайылық дегеніміз - адамға құрмет көрсету және ықылас аудару болса, орыс мәдениетінде сыпайылық таныту – ол адамның ішкі сезімінен туындайтын нәрсе, ол бәріне бірдей емес, тек сол құрметке лайық деп санаған адамға ықылас таныту [4, 135]. Осы екі пайымдаумен толықтай келісеміз. Иран мәдениетіндегі сыпайылық көбінесе формальды, этикалық және әдептілік негізде жүзеге асырылады. Оны келесі мысалмен түсіндірейік.

Иранда әңгімелесуші өзімен сұхбаттасып тұрған адамды ұнатпаса да, тіпті араларындағы қарым-қатынас аса шиеленіскен болса да, сыпайылықты сақтау қажет. Мұндай сыпайылықты «сыпайы екіжүзділік» деп айтуға болады, шын мәнінде жағымсыз қасиет. Ирандағы сыпайылықтың екінші бір түрі – «сыпайылық-цензура». Мысалы, бір адам екінші бір адамның мазасын алса, екінші тарап өз наразылығын білдірмей, «бәрі дұрыс» деген кейіп танытады. Бұл мысалдан көретініміз Ирандағы сыпайылық объектіге басымдылық берсе, қазақ, орыс мәдениетінде субъектіге басымдылық беріледі [4, 138].

Мәскеу педагогикалық мемлекеттік университетінің филология ғылымының кандидаты Зейнаб Ахмади Ирандағы сыпайылықты үш түрге бөліп сипаттайды:

«Сондай-ақ, ирандық этикет жүйесінде шартты түрде бөлек қарастырылатын, бірақ

күнделікті тәжірибеде қатар қолданыста болатын «сыпайылық-шынайылық» (шынайы ниет білдіру), «сыпайылық-екіжүзділік» (шектен тыс ресмиленген қарым-қатынас/предельно формализованное общение), «сыпайылық-цензура» (мінез-құлқы мен сөйлеуде өзін-өзі тежеу қажеттілігінен туындайтын сыпайылық) бар» [5, 6].

Осындай мысалдардан Иран мәдениеті мен біздің мәдениетіміздегі тағы да бір екі айырмашылыққа тоқтала кеткен жөн. Біріншіден, ирандық сыпайылық әлдеқайда ресмиленген және дәстүрлі сипатқа ие болса, қазақ мәдениетінде ресмилік пен этикет нормаларын қатты ұстанудан гөрі шынайылық, шындық, шыншылдық жоғары бағаланады. Екіншіден, қазақ мәдениетінде сыпайылық жалпыға ортақ қабылданған мінез-құлық ережелерін сақтауды білдірсе, парсы мәдениетінде жан-жағындағы адамдарға құрмет мен ерекше назар аударуды белсенді түрде көрсетуді білдіреді.

Ирандық және орыс сөйлеу мәдениетіндегі сыпайылықтың ұлттық ерекшеліктерін жан-жақты қарастырған мақаласында Зейнаб Ахмади 2014 жылдың қаңтар айында Тегеран университетінің «Шет тілдері» факультетіндегі «Орыс тілі» мамандығы бойынша оқып жатқан 20 мен 30 жас аралығындағы 3 және 4 курс студенттерінен (Кесте 1) сауалнама жасау арқылы тәжірибелік зерттеулер жүргізгенін айтады. Сауалнама төмендегі нәтижені көрсетті:

Кесте 1

Мен өзімді сыпайы адам деп есептеймін, өйткені

1	Мүкият тыңдаймын	2	3,5%
2	Менің түр-келбетім, жүріс-тұрысым мен сөйлеу мәнерім жақсы	2	3,5%
3	Айналамадағыларға байсалды қараймын	4	7%
4	Дауысымды қатты көтеріп сөйлемеймін	6	10,5%
5	Тиісті сөздерді қолданамын	7	12,2%
6	Сұхбаттасушымен амандасқанда оның отбасы жайында сұраймын	7	12,2%
7	Өзгелерді ренжітетіндей әрекет жасамаймын (мысалы жасын сұрамаймын)	15	26,3%
8	Адамдардың құқығы мен мінез-құлықтық ұстанымдарын, та'арофты сақтаймын	35	61,4%
9	Адамдарға құрмет көрсетемін әсіресе қарттар мен әйелдерге, өз сөзіммен, іс-әрекетіммен оларға көңіл бөлемін; сөзім мен іс-әрекетімде әдептілік танытамын	43	75,4%

Кестеден көріп тұрғаныңыздай, Иран студенттері өзін сыпайы адам ретінде басымды түрде сөйлеу мен іс-әрекет деңгейінде құрмет көрсету факторын (75,4%) белгілейді. Сауалнамаға жауап берушілердің шамамен осындай пайызы (61,4%) сыпайылыққа мінез-құлықтық нормаларды сақтауды жатқызады. Ал басқа критерийлер, атап айтқанда сөйлеудегі дауыс интонациясы өте төмен пайызға (10,5%) ие болды.

Назар аударатын нәрсе: егер адам қаншалықты дұрыс айтып тұрса да, ақиқат соның жағында болса да, ол қатал дауыспен, қатты үнмен сөйлесе, бұл оның дұрыстығын ирандықтардың алдында азайтады.

Сауалнамадан байқалатыны, сыпайылықтың негізгі критерийі ретінде «та'ароф» аталады. Сауалнамаға жауап берушілердің жартысынан көбі ирандық сыпайылықтың ажырамас бөлігі болып табылатын кешірім сұраудың маңыздылығын айтады. Дәлірек айтқанда, парсы сөйлеу мәдениетінде кешірім сұрау сөздерінің жай ғана қолданысы емес, оның өз уақытында қолданылуы маңызды болып табылады. Мысалы, көптеген ресми және бейресми сұхбаттың басында, өтініш білдірерде немесе қонақ болған үйден қоштасып шығарда, «бебахшид» (دی‌ش‌خ‌ب‌ب) – «кешіріңіз» немесе «бебахшид ке бехетун захмат дадим» (م‌ی‌داد‌ ت‌م‌خ‌ز‌ ن‌و‌ت‌ه‌ب‌ م‌ک‌ د‌ی‌ش‌خ‌ب‌ب) тура аудармасы: «Кешіріңіз, сізге қиындық тудырдық!» деп айтылады.

Дүние жүзіндегі адамдардың сыпайылықтың жалпы мағынасы туралы ой-пікірлері әртүрлі, әр мәдениетте әрбір қоғамда айырмашылық бар.

Жалпыға бірдей сыпайылық тұжырымдамасы (мәдени әмбебап құрал ретінде) зайырлылық тұрғысынан да, діни тұрғыдан да жүзеге асырылады.

Сыпайылықты сақтау әлемдегі барша мұсылман қаумының діни Ислам дінінде аса маңызды орын алады.

Ардақты Пайғамбарымыз (ﷺ) адамзат үшін ең көркем мінезді жан еді. Ол жайында Құранда Алла Тағала былай дейді: «Сендер үшін Алланың елшісінде көркем өнегелер бар» (Ахзап сүресі, 21-аят). Тағы бір аятта: «Шын мәнінде сен әлбетте ұлы мінезге иесің» (Қалам сүресі, 4-аят) [6, 1].

Пайғамбарымыз (ﷺ) сөйлеген кезде барлық сахабалар үнсіз қалып, бастарын иіп тындайтын. Көпшілік бір нәрсеге күлсе, ол тек күлімсіреп қоятын. Егер бөтен біреу оған құрметсіздік жасап, дөрекі сөйлейтін болса, Пайғамбарымыз (ﷺ) оны сабыр етіп, үнсіз тындайтын.

Пайғамбардың (ﷺ) көркем мінез туралы айтқан хадистері:

«Мен үшін сендердің ең жақсыларың - көркем мінезділерің» (Бухари)

«Иман келтірушілердің ең иманы толығы – көркем мінезділері. Сендердің ең жақсыларың – әйелдерің үшін жақсы мінезді болғандарың» (Термези)

«Ізгілік – жақсы мінез» (Муслим).

Ирандықтар ислам дінінің шиизм ағымын ұстанушылар болғандықтан, олардың мәдениеті мен әлеуметтік өмірінде, адамдардың өзара қарым-қатынасында шиизмнің ықпалы аса зор екендігін көреміз. Шииттер (араб.: *شيعة* — топ, ағым) - Мұхаммед пайғамбардың өлімінен кейін пайда болған ағым. Шииттер (шиғалар) Әли ибн Әбу Талибіті Пайғамбардан кейінгі билікке ең лайықты адам санап, алғашқы халифтерді мойындамайды. Олар билікке тек Әлидің ұрпағы лайықты деп санайды. Олардың ойынша Әлидің ұрпағынан 12 имам шығып, оның он екіншісі қазір «ғайыпта». Ирандықтардың мәдениетіндегі ерекше құбылыс «та'арофты» зерттей отырып, оның қалыптасуының себептерінің бірі дін, оның ішінде шиизм деп айтуға толық негіз бар. Оны төмендегі мысалдардан көруге болады.

Бір күні Хусейн әкесі Әлиден Пайғамбарымыздың (ﷺ) мінезі жайында айтып беруін өтінеді. Сонда хазірет Әли Пайғамбарымыздың (ﷺ) мінез-құлқын былайша сипаттап береді: «Пайғамбарымыз күлімсіреген жүзді, мінезі жақсы, нәзік жүректі еді. Ешқашан дөрекі немесе сыңаржақты емес еді. Аузынан ешқандай да жаман сөз шықпайтын. Өзгелердің қимылы мен әрекеттерін сынамайтын немесе жамандамайтын. Ұнатпаған бір әрекетті байқаса ештеңе айтпайтын және оған көңіл бөлмейтін. Егер сондай қылық көрсеткен адам өз әрекетін дұрыс санайтын болса, ол адамды айыптамастан, жүрегін ауыртпастан ол әрекеттен бас тартатын. Немесе ондай жағдайда ештеңе айтпай астарлап сөйлеп, ұнатпағанын жеткізетін [6, 1].

Имам Әли:

تسا بدا تفارش نىرترب «بَدَأَ الْفِرْسَانُ لُضْفًا» - (Бартарин шарафат адаб аст) «Ең ізгі қасиет – әдеп»

تسا مدمه نىرترب و رواى نىرترب هب، كىن بدا «نِىرَقَ لُضْفًا وَ رِزَاوْمَ رِئِخَ بَدَأَ الْفِرْسَانُ» - (Адаб ник, бехтарин иавар ва бартарин хамдам аст) «Әдеп – жақсылық, ең жақсы көмекші және ең жақсы серік» деген екен. [7, 5085].

Иран халқында «тавазо» («عضاوت») «қарапайымдылық, ұстамдылық/бойұсынушылық» деген ұғым кең таралған. Оның «та'арофтың» пайда болуына тікелей байланысы бар екендігін төмендегі мысалдардан көруге болады. «عضاوت» дегеніміз этикалық ғылымда - бойұсынулық мен кішіпейілдік дегенді білдіреді. Басқаша айтқанда, адам өзін өзге адамдардан ешқандай артықшылығы жоқ, сондықтан олардан өзін жоғарымын деп санамау керек, ол өз іс-әрекеті мен сөз сөйлеуде өзгелерге зор құрметпен қарап, оларды жоғары қояды. «عضاوت» мағынасы - «شيوخ نادانورف، لذت، شيوخ نادانورف» - өзін төмен түсіру, кішіпейілділік, қарапайымдылық [8, 6211].

Имам Әли былай деген: «دی شاپ دت شاد عضاوت» (Тавазо' доште башид) Мағынасы: «Қарапайым бол. Өзгелерден өзінді төмен ұста».

Имам Әли мен одан кейінгі имамдардың хадистерінде «тавазо'» туралы көп айтылған. Ал, діни уағыздар мен хадистерді бала кезден естіп өскен ирандықтар өз мәдениетіндегі ерекше құбылыс «та'арофтың» пайда болып, оның күнделікті тіршілігінде кең қолданысқа енгенін, халықтың этно-психологиялық ерекшелігіне айналғанын байқамай да қалды.

Жергілікті халықтың діни құндылықтарға назар аударуы жалпы дәстүрлі этникалық мәдениеттің туындау аспектілерінің бірі болып табылады [1, 20].

Сыпайылық нормалары мен қағидалары халықтың түрлі философиялық мектептерінде және имамдардың сөздерінде де бекітілген. Сыпайылық пен әдепке қатысты мақал-мәтелдер де парсы әдебиетінде баршылық: «گرزب ات شاپ بدا اب، تسا بدا هجى تن ى گرزب» (Бозорги натидже-йе адаб аст, ба адаб баш та бозорги шави) «Сыпайы болыңыз, өйткені сыпайылық – ұлылықтың нәтижесі», «تسا ىن اگدن ز تا ى ح با بدا» (Адаб аб-е хайат-е зендегани аст) «Әдептілік – өмірге нәр беруші», «تسا ن ادرم رس ج ات بدا هک اق ح» (Хагган адаб тадж-е сар-е мардан аст) «Шындығында, әдеп – ерлердің басындағы тәжі» және т.с.с. [9, 58].

Сыпайылықтың маңыздылығы зайырлы мәтіндерде, мысалы Хафиз поэзиясында (XIV ғасыр) көрініс тапқан, бұл жерде де бұл тезис діни-догмалық сипатқа ие. Хафиз: «Құдайды мистикалық тану жолында жүрген жан үшін ең бірінші шарт – сыпайылық ережелерін сақтау» - дейді. Бұл ойды Парсы елінің монотеист алғашқы пайғамбары Заратуштраның (б.з.д. 10 ғасыр) басты ілімінен де көре аламыз: «Жақсы сөз, жақсы ой, жақсы амал».

«Та'арофтың» пайда болуының бір жағынан діни себебі бар деп пайымдасақ, екінші жағынан ежелгі парсы әдебиеті мен поэзиясы тарихына үңілсек, падишахтың өз сарайында арнайы ақындарды жинап, сол ақындардың падишахты ұлықтап, түрлі теңеулермен дәріптептеуі де «та'арофтың» қалыптасуына өз үлесін қосты деп пайымдаймыз.

Осылайша, сыпайылық қағидаттарының діни негізі - ирандық сөйлеу мәдениетінің басты ерекшелігі болып табылады, оны еуропалықтардың парсы тілін үйрену мен коммуникативтік рәсімдерді сақтау кезінде сөзсіз ескеруі қажет. Және керісінше, ирандықтарды қазіргі замануи еуропалық (оның ішінде қазақ, орыс) сөйлеу этикасы жүйесімен таныстырғанда, оның догматикалық қағидаларын емес, зайырлылық сипатын және оның көбінесе прагматикасы мен әлеуметтік-ситуациялық сәттерін ескеру қажет.

Жалпы алғанда, сыпайылық пен этикет әртүрлі елдерде және әртүрлі тілдерде көрініс тапқан, тек сыпайылықты білдіруде әр тілдің өзіндік ерекшеліктері бар. Мысалы, жапон және корей тілдерінде сыпайылықтың лексико-грамматикалық категориясы бар. Әлемдегі көптеген тілдер сияқты, орыс және парсы тілдерінде арнайы грамматикалық көрсеткіш жоқ, бірақ сыпайылықты білдірудің көптеген тәсілдері бар. Мысалы, лексикалық тұрғыдан «افطل» (лотфан) «Өтінемін», «دىنک تب ح م» (Мохаббат конид) «Өтінемін, сүйіспеншілік танытыңыз».

Н.И. Формановская сыпайылықтың рөлі және оның сөйлеу этикетімен байланысы туралы былай деп жазады: «Сыпайылықты вербализациялау рөлін сөйлеу этикетіне жатқызуға болады, бірақ бұл жердегі байланыс күрделірек: сөйлеу этикеті де, сыпайылық та адамдардың бір-бірімен дұрыс қарым-қатынас жасауы үшін қабылданған ережелерді жүзеге асырады. Дегенмен де сөйлеу этикеті коммуниканттардың бір-бірімен қатынас орнатуына, оның сақталуы мен үзілуіне негізделеді. Сондықтан да сөйлеу этикетінің басты атқаратын қызметі - қабылданған әлеуметтік қатынастар мен иерархиядағы жоғары/төмен/тең және өзінікі/бөтен деген статус аясында қарым-қатынас орнату болып табылады [8, 126].

Сөйлеу этикетінің жоғары/төмен/тең және өзінікі/бөтен деген статус аясында қарым-қатынас орнату қызметі парсы тілінде кең көрініс тапқан.

«Та'ароф» дегеніміз адамның өз халқынан алып, бойына сіңіретін қасиеті және ол қасиетті өзіне сіңіруінің себебі: тәрбиелеуші халықты кішіпейілдік пен ақкөңілділікке үндейді және дөрекілікке тиым салады. «Та'ароф»- бұл ізгі ниетті сөз сөйлеу мен игі істер, жақсы іс-әрекеттер, қарияларға құрмет көрсету мен кішілерге сабырлылықпен қарау [11, 10].

Қорытынды. Ирандық мәдениеттің ерекше қыры болып табылатын «та'ароф» тарихи тамыры сонау тереңнен бастау алып, исламнан нәр алып, парсы халқының әдет-ғұрпы мен мінез-құлықтық нормасына енген мәдени құбылыс. Ирандықтардың ішкі рухани мәдениеті мен этнопсихологиясын тануда басты назарды осы ерекше құбылысқа аудару қажет. Шетелдіктер ирандықтармен сөз алмасу барысында әсіресе, келіссөздер жүргізу барысында ирандықтардың ұлттық мінез-құлқының ерекшеліктерін ескеруі керек. Қазіргі ауыз екі тілде ғана емес, жазба тілде де, әсіресе ресми хат алмасуларда көрініс тапқан «та'ароф» жеке зерттеуді қажет етеді. Бұл тақырыптың қазақстандық ирантанушылар тарапынан зерттелмегендігі, жалпы алғанда басқа да елдердің зерттеушілері тарапынан аз қарастырылғандығы оның өзектілігін арттыра түседі. Бұл тақырып ауқымды және терең зерттеулерді қажет ететіндігі сөзсіз.

Әдебиеттер тізімі

1. Балпанова Н.М. философия ғылымының докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация «Этноконфессиялық қатынастар: толеранттылық мәдениетті қалыптастырудың тәжірибесі», Алматы, 2018. - 168 бет.
2. یلضاف لالالام عن. «یناری فراعنا» [электрон. ресурс].-2016.-URL:<http://www.farhang-shenasi.ir/persian/node/89> (алынған күні: 21.12.2018 г.)
3. Ахмади Зейнаб. Вежливость и понятие «Та'ароф» в иранской культуре// Наука и Школа. – 2014. – № 3. – С.102–106.
4. Ларина Т. В. Категория вежливости и стиль коммуникации: Сопоставление английских и русских лингвокультурных традиций// Т. В. Ларина. – М.: Рукописные памятники Древней Руси, 2009. – 512с.
5. Ахмади Зейнаб «Вежливость в Иране и России: общее и различное»// Наука и Школа. – 2015. – № 1. – С. 167–174.
6. Сейтбеков С. «Пайғамбарымыздың (ﷺ) мінезі қандай еді?» [электрон. ресурс].-2016.-URL:<https://ummet.kz/islam-tarihy/365-paigambar-tarihy> (алынған күні: 16.01.2019 г.)
7. ح 1، چ، میمالسا تاغی لبت رتفد، مق، ملکل اررد و مکحل اررع فی نصت، یت یارد ی فطصم 5075 . – Кум: Таблиғат-е Ислами, 1988. –626с.
8. ع 1، چ، لامج رشن، مق، نای سراپ همان تمکح، یرهب ا یردی ح اضرمالغ 1385، ص 58. – Кум: Джамаль, 2006. –1385с.
9. 1346.- تهرانت، نارمت، انیس نبا تاراشتنا «یسانش نخس»، لیعامسا یناکا 1968. – 1346с.
10. Формановская Н.И. Речевое взаимодействие: коммуникация и прагматика. – М.: 2007. –480 с.
11. 1346.- تهرانت، نارمت، انیس نبا تاراشتنا «یسانش نخس»، لیعامسا یناکا 1968. – 1346с.

М.М. Абишева, А.М. Курбанбаева

Евразийский национальный университет им. Л. Н. Гумилева, Астана, Казахстан

«Та'ароф» - главный аспект иранского менталитета

Аннотация. В статье рассматривается национальная специфика вежливости в иранской культуре, выявляется универсальное и особенное, описываются факторы и причины культурной специфичности. Целью данной статьи является изучение этих особенностей иранского национального характера. Для достижения этой цели автор рассмотрел основные особенности иранского национального поведения и факторы их формирования. Также представлены результаты анкетирования иранских студентов с целью выявления их общих представлений о понятии «вежливость». Представлены гипотезы иранских и зарубежных исследователей о социальных отношениях в иранском обществе. Также в статье приводятся научные гипотезы о происхождении «та'арофа» и приведены примеры из хадисов, которые затрагивают разнообразные религиозно-правовые стороны жизни мусульманской общины.

Ключевые слова: вежливость, этикет, речевой этикет, «та'ароф», иранская культура.

M.M. Abisheva, A.M. Kurbanbaeva

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

«Ta'arof» is the main aspect of the Iranian mentality

Abstract. The article considers the peculiarities of politeness in the Iranian speech culture. It also reveals the universal and the particular, describes the factors and reasons of cultural specificity. The purpose of this article is to study these features of the Iranian national character. To achieve this goal, the author reviewed the main features of the Iranian national behavior and the factors of their formation. Results of the survey to identify the general views of Iranian students on the concept of „politeness”. The hypotheses of Iranian and foreign researchers about social relations in Iranian society are presented. The article also presents scientific hypotheses about the origin of «ta'arof» and examples from the Hadith which affect a variety of religious and legal aspects of the life of the Muslim community.

Key words: politeness, etiquette, speech etiquette, «ta'arof», Iranian culture.

References

1. Balpanova N.M. The dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) “Ethno-consensual relations: experience of tolerance culture formation”, Almaty, 2018 - 168 p.
2. Nematolla Fazeli Ta'arofe Irani [«Iranian ta'arof»]. Available at: <http://www.farhangshenasi.ir/persian/node/89> (accessed: 21.12.2018).
3. Ahmadi Zeinab Vezhlivost i ponyatie «ta'arof» v iranskoj kulture [Politeness and the concept of “Ta'arof” in Iranian culture], Nauka i kultura [Science and School], **3**, 102–106 (2014).
4. Larina T.V. Kategoriya vezhlivosti i stil kommunikatsii: Sopotavlenie anglyiskikh slov i ruskikh lingvokulturnikh traditsii [«Politeness category and communication style: Comparison of English and Russian linguistic and cultural traditions»] (Handwritten monuments of Ancient Russia, Moscow, 2009).
5. Ahmadi Zeinab Vezhlivost v Irane i Rossie: obchee i razlishnoe [«Politeness in Iran and Russia: a common and different»], Nauka i kultura [Science and School], **1**, 167–174 (2015).
6. Seitbekov S. Paighambarimizdin minezi kaday edi? [«What was the character of our Prophet?»] Available at: <https://ummet.kz/islam-tarihy/365-paigambar-tarihy> (accessed: 16.01.2019).
7. Mustafa Derayati [«Tasnif Karr ul-hokm va dar ul-kalam»], (Qom:Tablighate Islami, 1988).
8. Ali Akbar Dehkoda Loghatname-ye Dekhoda [«Dictionary of Dekhoda»], (Chap-e Dan-echgah-e Tehran, Tehran, 1999).
9. Gholamreza Heydari Abheri Khakmatname-ye Parsian [«Parsian wisdom»], (Jamal publishing, Qom, 2006).

10. Formanovskaya N. I. Reshevoe vzaimodeistvie: kommunikatsia i pragmatika [«Speech interaction: communication and pragmatics»] (Ikar, Moscow, 2007).

11. Ekani Esmaeil, [«Sohan shenasi»], (Avicenna Publishing House, Tehran, 1968).

Сведения об авторах:

Әбішева М.М. – т.ғ.к., Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Халықаралық қатынастар факультетінің доценті, Сатпаев к-сі 2, Астана, Қазақстан.

Қурбанбаева А.М. – Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Халықаралық қатынастар факультетінің 1 курс магистранты, Сатпаев к-сі 2, Астана, Қазақстан.

Abisheva M.M. – PhD in Historical Sciences, Associate Professor of the Faculty of International Relations, L. N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str., 2, Astana, Kazakhstan.

Kurbanbaeva A.M. – First year master’s degree student of the Faculty of International Relations, L. N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str., 2, Astana, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Саяси ғылымдар. Аймақтану. Шығыстану. Түркітану сериясы»
журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журнал мақсаты. Саяси ғылымдар, аймақтану, шығыстану, түркітану салалары бойынша мұқият тексеруден өткен ғылыми құндылығы бар мақалалар жариялау.

2. Журналда мақала жариялаушы автор мақаланың қол қойылған бір дана қағаз нұсқасын Ғылыми басылымдар бөліміне (редакцияға, мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 349 кабинет) және vest_polit@enu.kz электрондық поштасына Word форматындағы нұсқаларын жіберу қажет. Мақала мәтінінің қағаз нұсқасы мен электронды нұсқалары бірдей болулары қажет.

Мақалалар *қазақ, орыс, ағылшын, араб, түрік* тілдерінде қабылданады.

3. Автордың қолжазбаны редакцияға жіберуі мақаланың Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысында басуға келісімін, шетел тіліне аударылып қайта басылуына келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы автор туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына кепілдеме береді. Сонымен қатар мақала мәтінін плагиат жүйесінде тексеруге келісімін білдіреді.

4. Мақаланың көлемі 18 беттен аспауға тиіс (6 беттен бастап).

Мақаланың құрылымы

5. XFTAP <http://grnti.ru/> - *бірінші жолдың сол жақтауында;*

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемеде жұмыс жасайтын болса, онда әр автор мен оның жұмыс мекемесі қасында бірдей белгі қойылу керек) – жолдың ортасында;

Автор(лар)дың E-mail-ы – жақша ішінде, курсивпен, жолдың ортасында;

Мақала атауы – жолдың ортасында;

Аннотация (100-200 сөз; мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет).

Түйін сөздер (6-8 сөз не сөз тіркесі). Түйін сөздер мақала мазмұнын көрсетіп, мейлінше мақала атауы мен аннотациядағы сөздерді қайталамай, мақала мазмұнындағы сөздерді қолдану қажет. Сонымен қатар, ақпараттық-іздістіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін ғылым салаларының терминдерін қолдану қажет.

Негізгі мәтін мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды бөлімдерін қамтуы қажет – *жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1,25см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.*

Таблица, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр таблица, сурет қасында оның аталуы болуы қажет. Сурет айқын, сканерден өтпеген болуы керек.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқалары міндетті түрде алғаш қолданғанда түсіндірілуі берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдібиеттерге сілтемелер тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің номерленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіліде: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1] арқылы, екінші сілтеме [2] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Кітапқа жасалатын сілтемелерде қолданылған беттері де көрсетілуі керек (мысалы, [1, 45 бет]). Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен

қатар, рецензиядан өтпейтін басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгілерін журнал bulpolit.enu.kz сайтындағы **мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз**).

6. Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса), орыс және ағылшын тілінде (егер мақала түрік немесе араб тілінде жазылса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: автордың аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекен-жайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде толтырылады.

7. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның қайтарылуы оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

Редакцияға түскен мақала жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Барлық рецензиялар авторларға жіберіледі. Автор (рецензент мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда) өңдеп қайта, қолжазбаның түзетілген нұсқасын редакцияға қайта жіберуі қажет. Рецензент жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі.

Пікірі мақұлданған мақалаларды редколлегия алқасына талқылап, басуға келіседі.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына төлем жасау туралы ескертіледі. Төлем көлемі 2018 жылы 4500 тенге – Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ қызметкерлері үшін және 5500 тенге басқа ұйым қызметкерлеріне.

Рекзивизиттер:

1) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК Банка: КСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338 (KZT)
Кнп 861
Кбе 16
«За публикацию в Вестник ЕНУ ФИО автора»

2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Bank RBK»
БИК Банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)
«За публикацию в Вестник ЕНУ ФИО автора»

3) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Forte»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847 (KZT)

Provision on Articles submitted to the Journal
“Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Political Science. Regional studies. Oriental studies. Turkology Series”

1. Purpose of the journal. Publication of carefully selected original scientific works and book reviews in the fields of political science, regional studies, oriental studies, turkology.

2. An author who wishes to publish an article in a journal must submit the article in hard copy (printed version) in one copy, signed by the author to the scientific publication office (at the address: 010008, Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Building, room 349) and by e-mail vest_polit@enu.kz in Word format. At the same time, the correspondence between Word-version and the hard copy must be strictly maintained.

Language of publications: *Kazakh, Russian, English, Turkish, Arabic.*

3. Submission of articles to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish articles in the journal and the re-publication of it in any foreign language. Submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about himself, the lack of plagiarism and other forms of improper borrowing in the article, the proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, illustrations and also he/she agrees to check the uniqueness of the article text.

4. The volume of the article should not exceed 18 pages (from 6 pages).

5. Structure of the article (page – A4 format, portrait orientation, page margins on all sides - 20 mm. Font: type - Times New Roman, font size - 14)

IRSTI <http://grnti.ru/> - *first line, left*

Initials and Surname of the author (s) - *center alignment, italics*

Full name of the organization, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization) - *center alignment, italics*

Author's e-mail (s)- *in brackets, italics*

Article title - *center alignment, bold*

Abstract (100-200 words, it should not contain a formula, the article title should not repeat in the content, it should not contain bibliographic references, it should reflect the summary of the article, preserving the structure of the article - introduction, problem statement, goals, history, research methods, results /discussion, conclusion).

Key words (6-8 words/word combination. Keywords should reflect the main content of the article, use terms from the article, as well as terms that define the subject area and include other important concepts that make it easier and more convenient to find the article using the information retrieval system).

The main text of the article should contain an introduction, problem statement, goals, history, research methods, results / discussion, conclusion - *line spacing - 1, indent of the “red line” -1.25 cm, alignment in width.*

Tables, figures should be placed after the mention. Each illustration should be followed by an inscription. Figures should be clear, clean, not scanned.

All **abbreviations**, with the exception of those known to be generally known, must be deciphered when first used in the text.

Information on **the financial support** of the article is indicated on the first page in the form of a footnote.

References

In the text references are indicated in square brackets. References should be numbered strictly in the order of the mention in the text. The first reference in the text to the literature should have the number [1], the second - [2], etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). References to unpublished works are not allowed. Unreasonable references to unreviewed publications (examples of the description of the list of literature, descriptions of the list of literature in English, see on the journal web-site bulpolit.enu.kz).

At the end of the article, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the article is in Kazakh), in Kazakh and English (if the article is in Russian) and in Russian and Kazakh languages (if the article is English language), in Russian and English (if the article is in Turkish or Arabic language).

Information about authors: surname, name, patronymic, scientific degree, position, place of work, full work address, telephone, e-mail - in Kazakh, Russian and English.

6. The article must be **carefully verified**. Articles that do not meet technical requirements will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the article has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Articles received by the Department of Scientific Publications (editorial office) are sent to anonymous review. All reviews of the article are sent to the author. The authors must send the proof of the article within three days. Articles that receive a negative review for a second review are not accepted. Corrected versions of articles and the author's response to the reviewer are sent to the editorial office. Articles that have positive reviews are submitted to the editorial boards of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive conclusion for publication should make payment on the following requisites (for ENU employees - 4,500 tenge, for outside organizations - 5,500 tenge):

Requisites:

1) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК Банка: КСЖВКЗКХ
ИИК: KZ978562203105747338 (KZT)
Кнп 861
Кбе 16
«За публикацию в Вестник ЕНУ ФИО автора»

2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Bank RBK»
БИК Банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)

«За публикацию в Вестник ЕНУ ФИО автора»

3) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Forte»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847 (KZT)

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева. Серия: Политические науки. Регионоведение. Востоковедение. Тюркология»

1. **Цель журнала.** Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ и обзоров книг по направлениям политические науки, международные отношения, востоковедение, регионоведение, тюркология.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сагпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 349) и по e-mail vest_polit@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией.

Язык публикаций: казахский, русский, английский, турецкий, арабский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя, Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, издания статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций, а также дает согласие на проверку уникальности текста статьи.

4. Объем статьи не должен превышать 18 страниц (от 6 страниц).

5. **Схема построения статьи** (страница – А4, книжная ориентация, поля со всех сторон – 20 мм. Шрифт: тип – Times New Roman, размер (кегель) - 14):

МРНТИ <http://grnti.ru/> - первая строка, слева

Инициалы и Фамилию автора(ов)- выравнивание по центру, курсив

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках курсив

Название статьи – выравнивание по центру полужирным шрифтом

Аннотация (100-200 слов; не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы).

Ключевые слова (6-8 слов/словосочетаний).

Ключевые слова должны отражать основное содержание статьи, использовать термины из текста статьи, а также термины, определяющие предметную область и включающие другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – *межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» -1,25 см, выравнивание по ширине.*

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными.

Все **аббревиатуры и сокращения**, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1], вторая - [2] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 стр.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. на сайте журнала bulpolit.enu.kz в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке), на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке), на русском и английском (если статья оформлена на турецком или арабском языках).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Все рецензии по статье отправляются автору. Статьи, получившие отрицательную рецензию к повторному рассмотрению не принимаются. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ им. Л.Н. Гумилева – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Реквизиты:

1) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК Банка: КСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338 (KZT)
Кнп 861
Кбе 16
«За публикацию в Вестник ЕНУ ФИО автора»

2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Bank RBK»
БИК Банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)
«За публикацию в Вестник ЕНУ ФИО автора»

3) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Forte»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847 (KZT)

Редактор: Р.А. Нуртазина
Шығарушы редактор: Е.А. Изтелеуова
Дизайн: Е.А. Изтелеуова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
Хабаршысы. Саяси ғылымдар. Аймақтану. Шығыстану. Түркітану сериясы.
-2019. - 1(126). - Астана: ЕҰУ. 115-б.
Шартты б.т. -25,75 Таралымы - 35 дана

Мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекен-жайы: 010008, Нұр-Сұлтан қ.,
Сатпаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: (87172) 709-500 (ішкі 31-434)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің баспасында басылды